

УДК [37814.043:33]:316.77

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Петренко В.О., аспірант
кафедри іноземних мов та перекладу

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

У статті викладені результати педагогічного експерименту, проведеного на основі дисертаційного дослідження з проблеми підготовки майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії. Експеримент підтвердив гіпотезу дисертаційного дослідження про те, що ефективність процесу професійної підготовки майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії значно підвищиться, якщо розробити його модель на основі принципів особистісно і професійно зорієнтованої організації навчальної діяльності та суб'єкт-суб'єктної (гармонійної) взаємодії її учасників, а також імплементації моделі в навчально-виховний процес вищого навчального закладу шляхом реалізації педагогічних умов, що забезпечують ефективність педагогічної технології, а саме: організація фасилітаційного спілкування «викладач – студент», створення міжкультурного професійно-комунікативного середовища, забезпечення поступового переходу студентів від прямого управління з боку викладача до самоуправління навчальною діяльністю.

Ключові слова: міжкультурна професійна взаємодія, педагогічний експеримент, педагогічні умови, менеджер, професійна підготовка, педагогічна модель.

В статье изложены результаты педагогического эксперимента, проведенного на основе диссертационного исследования по проблеме подготовки будущих менеджеров к межкультурному профессиональному взаимодействию. Эксперимент подтвердил гипотезу диссертационного исследования о том, что эффективность процесса профессиональной подготовки будущих менеджеров к межкультурному профессиональному взаимодействию значительно повысится, если разработать его модель на основе принципов личностно ориентированной и профессионально ориентированной организации учебной деятельности и субъект-субъектного (гармоничного) взаимодействия его участников, а также ее имплементации в учебно-воспитательный процесс высшего учебного заведения путем реализации таких педагогических условий, которые обеспечивают эффективность педагогической технологии, а именно: организацию фасилитационного общения «преподаватель – студент» на основе субъект-субъектного (гармоничного) взаимодействия, создание межкультурной профессионально-коммуникативной среды, обеспечение постепенного перехода студентов от прямого управления со стороны преподавателя к самоуправлению учебной деятельностью.

Ключевые слова: межкультурное профессиональное взаимодействие, педагогический эксперимент, педагогические условия, менеджер, профессиональная подготовка, педагогическая модель.

Petrenko V.O. ANALYSIS OF EXPERIMENTAL RESEARCH RESULTS OF PEDAGOGICAL CONDITIONS EFFICIENCY OF PEDAGOGICAL MODEL OF FUTURE MANAGERS' TRAINING TO INTERCULTURAL PROFESSIONAL INTERACTION

The article presents the results of the pedagogical experiment carried out on the basis of the research on the problem of preparing future managers to intercultural professional interaction. The experiment confirmed the hypothesis of the research that the effectiveness of the process of training future managers to intercultural professional interaction will increase significantly if the design of its model based on the principles of person-oriented and professionally oriented organization of training activities, as well as subject-subject (harmonious) interactions of its members, and its implementation in the educational process of higher education institutions through such pedagogical conditions that ensure the effectiveness of educational technology, namely the organization of facilitation communication "teacher – student" on the basis of subject-subject (harmonious) cooperation, the establishment of intercultural professional and communicative environment ensuring a gradual transition of students from the direct control on the part of the teacher to self-management training activities.

Key words: intercultural professional interaction, pedagogical experiment, pedagogical terms, manager, training, pedagogical model.

Постановка проблеми. Основною проблемою вищої професійної освіти є підготовка конкурентноспроможних фахівців, від яких певною мірою залежить стан економіки України в цілому. В умовах глобалізованої економіки й посилення міжнародної співп-

раці підготовка майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії є важливою складовою професійної підготовки у вищому професійному закладі. Успішність набуття студентами компетентностей, необхідних для ефективного виконання профе-

сійних функцій, залежить від ефективності педагогічних умов, що забезпечують реалізацію основних векторів моделі багатовимірного педагогічного процесу: організації, управління й спілкування. Тому особливої уваги потребує перевірка ефективності педагогічних умов, які впливають на організацію процесу професійної підготовки і на результати навчання студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми підготовки майбутніх менеджерів були предметом дослідження праць В. Карпенка, А. Большакової, В. Хромової, Т. Колбіної, Р. Фатхутдінова, Є. Хрикова та ін.

Водночас аналіз літератури з психолого-педагогічних досліджень свідчить про недостатню наукову опрацьованість окресленого педагогічного фактора, тому аналіз ефективності науково обґрунтованих педагогічних умов є важливим завданням, актуальність якого визначається необхідністю підвищення якості результатів навчання студентів у ВНЗ.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз результатів експериментального дослідження щодо ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експеримент з метою перевірки ефективності педагогічних умов, спрямованих на підготовку майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії (далі – МПВ), проводився в декількох ВНЗ країни, головним серед них був Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця. Чисельність студентів, які брали участь в експерименті, становила 156 осіб, що є достатнім для об'єктивних висновків.

У кожному з університетів були виділені експериментальні і контрольні групи, які комплектувалися з приблизно однаковим рівнем підготовки. У контрольних групах підготовка студентів до МПВ велася традиційним способом, в експериментальних – з урахуванням запропонованих аспірантом педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів до МПВ.

Вибір і кількість студентів в експериментальних та контрольних групах були обґрунтовані такими критеріями: студенти навчалися на одному курсі, проходили однакову програму навчання, мали однакову кількість навчальних годин, показували однаковий наявний рівень академічної успішності з гуманітарних дисциплін (іноземна мова, соціологія, філософія, психологія), а також мали однаковий рівень підготовленості до МПВ.

Необхідно підкреслити, що критерій академічної успішності з гуманітарних дисциплін має теоретико-практичне обґрунту-

вання для проведення експериментального дослідження. По-перше, праксеологічною метою підготовки майбутніх менеджерів до МПВ є вдосконалення міжкультурної комунікативної компетентності, що обумовлює рівень підготовки з іноземної мови не нижче середнього (рівень «виживання») згідно з «Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти» [2, с. 172], тому експеримент проводився у межах дисципліни «Поглиблене вивчення іноземної мови» серед студентів, що мають відносно високий середній бал показника академічної успішності за поточний модульний контроль. По-друге, зміст і структура підготовленості студентів до МПВ складаються з когнітивного, емоційно-ціннісного, комунікативно-поведінкового компонентів, що обумовлюють фундаментальну підготовку студентів з таких гуманітарних дисциплін, як соціологія, філософія, психологія, що є змістовно-методичною основою для формування у студентів підготовленості до МПВ. Отже, вибір студентів до складу експериментальних та контрольних груп також проводився за результатами середньої оцінки за модульний контроль зі згаданих навчальних дисциплін. По третє, поліфункціональність і різноаспектність професійної діяльності майбутніх менеджерів обумовили розробку педагогічної технології підготовки студентів до МПВ на основі принципу єдності свідомості й діяльності. Тому застосування набутих знань, умінь, навичок з гуманітарних дисциплін у процесі підготовки до МПВ сприяло усвідомленню студентами міжпредметних зв'язків професійної підготовки, що забезпечують ефективну реалізацію кожної з функцій майбутньої діяльності.

Для уникнення суб'єктивізму в оцінюванні отриманих результатів було створено експертну комісію, до складу якої увійшли досвідчені науковці і викладачі кафедри педагогіки та іноземної філології, кафедри іноземних мов та перекладу, кафедри менеджменту і бізнесу Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця, кафедри іноземних мов Харківського національного університету міського господарства імені О. Бекетова (15 осіб).

Педагогічний експеримент з підготовки майбутніх менеджерів до МПВ як один з основних методів наукового пізнання вимагав дотримання вимог його проведення для забезпечення об'єктивного виявлення залежності між педагогічними засобами і результатами їх використання за точно встановленими й науково обґрунтованими педагогічними умовами [4, с. 336]. Гіпотеза експерименту ґрунтувалася на припущенні, що результати підготовленості студентів до МПВ підвищуються через реалізацію та-

ких педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії, що забезпечують ефективність педагогічної технології, як організація фасилітаційного спілкування «викладач – студент» на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, створення міжкультурного професійно-комунікативного середовища, забезпечення поступового переходу студентів від прямого управління з боку викладача до самоуправління навчальною діяльністю. Серед завдань експериментального дослідження був аналіз ефективності науково обґрунтованих педагогічних умов, що ґрунтується на порівнянні розроблених за методологією проекту «Тюнінг» очікуваних результатів підготовленості студентів до МПВ і досягнутих результатів підготовки до МПВ в експериментальних та контрольних групах.

Для вимірювання, діагностування набутих результатів підготовки студентів до МПВ було розроблено систему критеріїв підготовленості майбутніх менеджерів до МПВ, а також систему методів діагностування (вимірювання) якості підготовки, що забезпечують достовірність результатів педагогічного експерименту. Критерії обрали на підґрунті встановлених в дисертації особливостей професійної діяльності майбутніх менеджерів і авторського визначення сутності МПВ: *міжкультурна професійна взаємодія є за своєю суттю спільною продуктивною діяльністю представників різних культур з метою встановлення довгострокових ділових відносин*. Застосування визначених критеріїв для вимірювання якості підготовки майбутніх менеджерів до МПВ, їх відповідність окресленим вимогам було обґрунтовано виконаними дослідженнями, що вможливили фіксацію й аналіз результатів професійної підготовки студентів до МПВ, а також розробку діагностичного інструментарію. Критерії підготовленості майбутніх менеджерів до МПВ:

– гносеологічний критерій: повнота та гнучкість застосування знань щодо сутності, функцій процесу МПВ;

– праксеологічний критерій: уміння управляти процесом МПВ, уміння дотримуватися раціональної комунікативної рольової моделі поведінки;

– аксіологічний критерій: мотивація стосовно МПВ, емпатійне ставлення до співрозмовника;

– акмеологічний критерій: сформованість рефлексивних умінь, сформованість соціальної відповідальності, моральної якості, що необхідна для індивідуально-особистісного й професійного розвитку студента.

На підставі визначених критеріїв і показників було виокремлено три рівні під-

готовленості майбутніх менеджерів до МПВ відповідно до типу учасника МПВ: тип «формального учасника МПВ» – низький рівень, тип «незалежного учасника МПВ» – середній рівень, тип «досвідченого учасника МПВ» – високий рівень.

За методологією проекту «Тюнінг» рекомендовано використовувати таксономії Б. Блума та Р. Дейва для формулювання результатів підготовки за рівнем складності. Загальноприйнятий метод формулювання результатів ґрунтується на поєднанні трьох елементів: активного дієслова; об'єкта пізнання чи набутої навички, що з ним пов'язана; визначення способу демонстрації досягнення результату. В процесі дослідження були розроблені очікувані результати підготовки до МПВ за кожним компонентом змісту підготовки МПВ відповідно до згаданих таксономій, методу формулювання [1; 3], рівнів мовної підготовки «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти» [2, с. 172]. Надаємо опис очікуваних результатів підготовки майбутніх менеджерів до МПВ відповідно до їх типу.

Формальний учасник МПВ (репродуктивна алгоритмічна діяльність) здатен інтерпретувати комунікативну поведінку співрозмовника за параметрами культур; апробувати власну комунікативну модель поведінки в МПВ, проте спостерігається дисбаланс вербальних та невербальних засобів мови та порушення соціальної дистанції або особистого простору співрозмовника; позитивно ставитися до цінностей національної культури співрозмовника, орієнтуватися на національні цінності іншого учасника МПВ; брати пасивну участь у МПВ; відповідальність залежить від реакції оточуючих на дії особистості; має середній («виживання») рівень мовної підготовки.

Незалежний учасник МПВ (конструктивна діяльність) здатен спрогнозувати причини можливих міжкультурних комунікативних бар'єрів та їх наслідки для встановлення ділових відносин; скоригувати, якщо необхідно, власну поведінку відповідно до теорії адаптації до взаємодії; дотримуватися раціональної комунікативної рольової моделі поведінки; визнавати цінності партнера з МПВ (індивідуальні, національні, професійні, загальнолюдські), ставитися до нього як до унікальної особистості; самостійність і особиста переконаність у доцільності своєї участі в ситуаціях МПВ; усвідомлювати результати своєї діяльності для оточуючих, наприклад, у спільній діяльності; має рубіжний рівень мовної підготовки.

Досвідчений учасник МПВ (творча діяльність, діяльність за власним алгоритмом) здатен проаналізувати комунікативну по-

ведінку співрозмовника за гносеологічною формулою спілкування та аргументувати своє рішення щодо спільної проблеми за технікою «активне слухання»; коригувати власну комунікативну модель поведінки в МПВ за правилами принципу раціональності у відносинах та принципу гармонізації відносин; визнавати пріоритет професійних цінностей над індивідуальними, адаптувати своєю поведінку до прийнятих загальнолюдських цінностей; розглядає участь в МПВ як можливість для самоактуалізації, втілення власного образу «Я-професіонал»; має просунутий рівень мовної підготовки.

Окреслені очікувані результати підготовки майбутніх менеджерів до МПВ були конкретними досліджуваними педагогічними факторами, що вимірювалися і корелювалися за традиційною 100-бальною системою. Вимірювання відбувалося шляхом оцінювання студентами своєї діяльності, анкетування, оцінювання вмінь студентів викладачами. Валідизація анкет проводилася за коефіцієнтом згоди за формулою [5, с. 59–60]:

$$B = \frac{(a_1 + a_2 + \dots + a_n)}{100 \times n},$$

де n – число показників в анкеті, $a_1 \dots a_n$ – відсоток експертів, які вважали, що показники анкети характеризують досліджувану проблему зі значною точністю й надали найвищий бал з кожного питання.

При порівнянні очікуваних результатів підготовки з досягнутими студенти і викладачі користувалися такою шкалою: 0–59 балів – нічого не можу виконати самостійно; 60–73 балів – здатен виконати завдання самостійно за алгоритмом; 74–81 балів – здатен виконати завдання самостійно, але з підказкою; 82–100 балів – здатен самостійно виконати завдання.

У дослідженні було використано кваліметрію для вимірювання досягнутих результатів підготовки студентів до МПВ.

Статистична обробка результатів експерименту дала можливість зробити об'єктивні висновки. Результати діагностичного зрізу та висновки обраних експертів довели, що в експериментальних групах відбулися відчут-

ні позитивні зміни в рівні підготовки студентів до МПВ, що підтверджує ефективність визначених у дослідженні педагогічних умов реалізації розробленої структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх менеджерів до МПВ у вищому навчальному закладі. Узагальнення результатів формульованого етапу педагогічного експерименту зафіксувало наявність позитивної динаміки у значній кількості студентів експериментальних груп, яких було віднесено до різних рівнів підготовленості до МПВ: на констатувальному етапі експериментальної роботи до низького рівня підготовленості до МПВ, тобто типу «формальний учасник МПВ», було віднесено 36% студентів, тоді як на формульованому знаходилося 19%; 47% проти 61% – до середнього рівня, тип «незалежний учасник МПВ»; 17% проти 29% – до високого рівня підготовленості до МПВ, тип «досвідчений учасник МПВ».

Висновки з проведеного дослідження. Здійснене експериментальне дослідження підтвердило висунуту гіпотезу про те, що результати підготовленості студентів до МПВ підвищуються при реалізації визначених у дослідженні педагогічних умов підготовки майбутніх менеджерів до міжкультурної професійної взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Европейська кредитна трансферно-накопичувальна система: довідник користувача / пер. з англ.; за ред. Ю. Рашкевича, Ж. Таланової. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. – 106 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Розроблення освітніх програм. Методичні рекомендації / [авт.: В. Захарченко, В. Луговий, Ю. Рашкевич, Ж. Таланова]; за ред. В. Кременя. – К.: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.
4. Хрестоматія з педагогіки вищої школи: [навчальний посібник] / [укладачі: В. Лозова, А. Троцько, О. Іонова, С. Золотухіна]; за заг. ред. В. Лозової. – Х.: Віровець А. «Апостроф», 2011 – 408 с.
5. Черепанов В. Экспертные оценки в педагогических исследованиях: методика педагогической экспертизы / В. Черепанов. – М.: Педагогика, 1989. – 152 с.